

HADTÁPVEZETÉS, RENDSZERSZERVEZÉS ÉS ADATFELDOLGOZÁS

Csapatvezetés, hadtápvezetés — fegyverzeti biztosítás

Fischer László alezredes

Bevezetés

A koalíciós frontnak alárendelt nemzeti seregtestek hadtápbiztosításában sajátos helye és szerepe van a nemzeti központ hadtáp és a nemzeti mozgó (tábori) hadtáp vezető szervének, mind a front, mind pedig a nemzeti seregtestparancsnokok hadtáphelyettesei irányában. E sajátos hely és szerep vizsgálatának külön irodalma alakult ki az elmúlt évtized alatt, de e vizsgálatok általában megmaradtak a hadtápvezetés általános kérdéseivel foglalkozó problémáknál.

A hadtápbiztosítás összefüggéseinek új oldalai mutatkoznak meg a fegyverzeti biztosítás szemszögéből vizsgálva abból következően, hogy a fegyverzeti biztosítás nemcsak egy szolgálati ág — a fegyverzeti szolgálat —, de a csapatvezetés minden fő folyamatában megjelenő tevékenység. Kiindulva abból, hogy a fegyverzeti biztosítás irányításában (tervezésében, szervezésében) az összefegyvernemi és a fegyvernemi törzsek, továbbá a hadtáp, a páncélos-technikai és a fegyverzeti törzsek mellett maga a parancsnok is részt vállal, ebből következően a fegyverzeti biztosítással összefüggő felelősségi és hatásköri kérdéseket nem kívánatos csupán a fegyverzeti szolgálat problémájaként vizsgálni.

A fegyverzeti biztosítás — ezen belül is a lőszerbiztosítás — jelentősen befolyásolja a fegyveres küzdelem kimenetelét, a küzdelemben részt vevők (vezetők, harcolók, harcbiztosítók és kiszolgálók) közös erőfeszítéseinek sikerét, a győzelem kivívását. Ilyen megfontolásból nem közömbös a fegyverzeti biztosítás irányítását és végrehajtását végző vezetők és szervek felelősségének, hatáskörének és függelmi viszonyainak vizsgálata, egyértelmű meghatározása.

E tanulmány ezen kérdéskomplexum keretében vizsgálja csapatok vonatkozásában a parancsnok és helyettesei, felső vezetés szintjén pedig az egyes VK- és HM-szervek tevékenységében megjelenő, illetve az alapvető szabályzatok előírásai alapján hozzájuk kapcsolódó azon feladatokat, amelyek a fegyverzeti biztosítással vannak összefüggésben. Az összefüggések felfedése és sokoldalú indoklás alapján elgondolással és javaslattal segíti a jelenleg is folyamatban levő útkeresést a vezetés minden szintjén fellelhető hatásköri problémák kiküszöbölése érdekében.

A tanulmánynak a csapatok fegyverzeti biztosításával foglalkozó része, valamint a hadtápbiztosítást végző szervek felépítésére vonatkozó javaslat alapvetően a felső szintre javasolt megoldást tükrözi.

E bevezetés célja az, hogy a tanulmányban látszólag egymástól távolálló kérdések összefüggéseire már előljáróban felhívja az olvasó figyelmét. A vizsgált téma egészében a fizikából ismert kalcidoszkóp sokszínű, kusza képéhez hasonlítható, amelynek alkotó elemei, az önmagukban csupán egyszínű és különböző, egyedi formájú üvegdarabok nem mutatják az egész jellemzőit. A hasonlatot segítségül hívva kívánom azt jelezni, hogy azok az idézetek, példák, ellentmondások, résztvékenységek, amelyek a tanulmányban szerepelnek, némely esetben több áttétellel kapcsolódnak a fő témához, de mindegyikük hatást gyakorol az összkép kialakulására. Az összefüggések, áttételek érzékeltetése nem minden esetben sikerült a legvilágosabbra és ezért egyes részek, statikusan vizsgálva azokat, feleslegesnek is tűnhetnek. Ha azonban a korszerű dinamikus módszerrel vizsgáljuk e részeket, megláthatjuk azok összefüggéseit és hatását a kapcsolódó szervek, vagy vezetők tevékenységében.

A tanulmány alapállása mindvégig ez a dinamikus indoklásmód, amely a fegyverzeti biztosítással akár a legcsekélyebb mértékben is összefüggő kérdéseket is igyekszik felvetni. E módszer következményeként kezdődik a tanulmány tárgyalórése, a frontszintű biztosítást végző mozgó (tábori) hadtáp vezetésének problémáival, majd a csapatvezetésben jelentkező gondok, összefüggések és az ebből levont következtetések után visszakanyarodik a felső vezetési szint problémáira. A tárgyalási és indoklási mód azt is jelezni kívánja, hogy az egyes vezetési szinteken fellelhető problémákat csak az összes szint egymásra hatásával lehet célszerűen vizsgálni, és bármely megoldási elgondolás csak akkor lehet helyes, ha az a csapatok, a fegyveres küzdelem „kivitelezői” esetében is megállja a helyét.

Remélem, hogy e rövid bevezetéssel sikerül elérni a tanulmány néhány indirekt módon megfogalmazott összefüggésének felfedezését és ezzel egy egészséges, a cél elérését megkönnyítő vita kialakulását.

(I. Rész)

A koalíciós frontnak alárendelt nemzeti csapatok hadtápbiztosításának főbb elvei, a csapat- és hadtápvezetés felelősségi kérdései a fegyverzeti biztosítás problémáira vonatkoztatva

A nemzeti fegyveres erők központ-hadtápjának állományában célszerű olyan mozgó hadtápszervezettel rendelkezni, amely az előírt irányokban képes előre mozogni és biztosítani a kijelölt csapatok harctevékenységéhez szükséges anyagi eszközök javító kapacitás és egészségügyi ellátás meghatározott részét. A mozgó hadtáp a nemzeti parancsnokság alárendeltségébe tartozik és csak akkor indokolt a koalíciós front alárendeltségébe adni, ha a csapatok hadtápbiztosítása nehézségekbe ütközik nemzeti területről.¹

A hivatkozott alapelvek tömör megfogalmazásban jelölik meg annak lényegét, hogy a koalíciós front kötelékében harcoló magyar seregtestek, magasabbegységek hadtápbiztosítását – ezen belül a fegyverzeti biztosítást – miképpen kell megszervezni. Ugyanakkor azonban nem tartalmaz az alapokmány előírásokat a hadtápbiztosítás nemzeti irányítására és a hadtápszervek szervezeti felépítésére, következésképpen ezeket a kérdéseket a nemzeti parancsnokság hatáskörébe utalja.

Mintegy egy évtizede került megfogalmazásra és megalapozásra a magyar nemzeti mozgó hadtáp szervezeti felépítése, feladatköre, helye és szerepe. E szervezet igen jelentős, ugyanakkor egyedi helyet foglal el a seregtest, a központ és a front-hadtáp vezető szervei között; hatáskörének, illetékességének megfogalmazása magas szintű publikációkban, referátumokban és gyakorlatok értékeléseiben látott napvilágot.

A mozgó hadtáp egységei, intézetei feladatának meghatározása és szervezete a tapasztalatok szerint megfelelt annak a célnak, amelyre azokat kialakították. Annál több véleményeltérés mutatkozott a vezető szerv hatáskörének és szervezeteinek meghatározásában. Hozzá kell tenni, hogy a vezető szerv szervezeti felépítése tulajdonképpen ideális volt az egy évtizeddel korábbi elvek alapján, mivel egyesíti magában mindazokat a szolgálati ágakat, amelyek a szakmai vezetést biztosítják és rendelkezik egy jól kialakított törzsszel, amely képes az összefegyvernemi parancsnok elhatározásának megfelelő hadtápbiztosítás megszervezésére, irányítására, összefogására. A hatékonyság növelése egy célszerűen megválasztott integráció, a valós feladatoknak megfelelő átcsoportosítás útján elérhető, azonban egy ilyen beavatkozás, szervezeti módosítás nem szakítható ki abból a rendszerből, amelyben működni kell.

A mozgó hadtáp szerepét, feladatát illetően igen széles skálán oszlanak meg a vélemények, az egyik végén helyezkednek el annak a nézetnek a hívei, akik a mozgó hadtáp vezető szervét kiáltották ki a front hadtáp vezető szerve magyar tagozatának és igényelték a szakmai vezetés jogát a koalíciós front magyar seregtestjeinek hadtápszervei felett. A sor másik végén – az előbbinél lényegesen halkabban – fogalmazódtak meg olyan vélemények, miszerint a mozgó hadtáp feladatát illetően nem különbözik a seregtest, magasabbegység tagozatok ellátó, javító és ü. egységei feladatától, ebből következően ugyanúgy nem helyettesít-

¹ A Varsói Szerződés tagállamai egyesített fegyveres erőinek hadtápbiztosítására vonatkozó alapelvek (7. pont) vázlatos szövege.

heti a központi szerveket és irányíthatja a seregtettek hadtápszerveit, ahogy ezek az alegységek sem irányíthatják a magasabbegységek és egységek hadtápszerveit.

Alapvetően ilyen okfejtésből, hosszú időn át tartó útkeresés után merült fel az a kérdés, hogy az erős, jól összekovácsolt és frontszintű irányításra képes törzsre, valamint az e körül elhelyezkedő, célszerűen integrált szakszolgálatokra a mozgó hadtápnál, vagy a központ hadtáp vezető szervénél van-e inkább szükség. E témában nyomós érveket tartalmaz az alábbi elgondolás:

„... az egység frontheadtáp vezetésének előtérbe helyezése érdekében az adott állam többnemzetiségű frontnak átadott nemzeti seregtestjei hadtápjának és a tábori hadtápszervezet vezetése a front hadtápvezetési ponton valósulna meg, azonban nem a tábori hadtáp állományából kikülönített csoporttal, hanem az adott állam fegyveres erői központ hadtáp vezető szerveiből kikülönített – a központ hadtáp kérdéseiben döntési hatáskörrel és jogkörrel rendelkező, a front hadtápfőnökök mellérendelt – vezető személy, illetve annak operatív csoportja útján, az adott nemzeti vezérkar front harcállásponton tartózkodó képviselőjének alárendeltségében. A tábori hadtápfőnökség ebben az esetben a tábori hadtápszervek közvetlen vezetését végezné, (mint a tábori hadtápegységek és intézetek parancsnoksága).²

Hivatkozott értekezés részletesen indokolja is ennek a változatnak vezetési, jogi, hatásköri kérdéseit. A front, az állami és a csapatvezetés oldaláról közelítve, a hadtápvezetés sajátosságain keresztül bizonyítja be, hogy ez a megoldás áll legközelebb a vezetéselmélethez kapcsolódó azon alapelvhez, miszerint a döntéseket ott kell meghozni, ahol ehhez a szükséges információ rendelkezésre áll és az utasításokat leggyorsabban el lehet juttatni az érdekeltekhez.

A koalíciós front nemzeti erőinek hadtápvezetése, ezek problémái és megoldási kérdései csak részét képezik a csapatvezetés által igényelt egységes hadtáp és annak vezetése problémakörének. A harc vezetése igen szerkezetágó, szinte mindenre kiterjedő figyelmet és döntést igényel a parancsnoktól, akinek ennél fogva csak a legszükségesebb információkat szabad fogadni és ezek alapján kialakítani az optimális elhatározást.

Az elmúlt évek folyamán sokoldalú vizsgálat és véleménycseré folyt ennek a – hadtápbiztosítás minden szakterületét közelről érintő és a seregtettek, magasabbegységek harctevékenységét közvetlenül befolyásoló kérdés-komplexumnak a tisztázása érdekében. Ezek hatására tanúi lehettünk egy olyan váltás kezdetének, amely az eddig kialakított és megvalósított irányítási rendszer, ezzel párhuzamosan pedig az irányító szervek szervezeti felépítésének módosítására irányul, mind a központi és mozgó hadtáp vezető szervek feladatainak újraszabályozása, mind pedig a technikai biztosító szervek integrációjának témakörében.

E két – látszólag távolos és egymástól független – témakör együttes vizsgálatára a fegyverzeti biztosítás azon sajátos tartalma adta az indítékot, hogy ez a jelenleg egy egységet alkotó szakterület a hadtápbiztosítás két jelentős ágazatára, az anyagi és a technikai biztosításra, de a hadtápvezetésre is ráhatást gyakorol.

² Dr. Damó László: A hadtápbiztosítás rendszerének, a hadtápvezetés rendjének főbb sajátossággal és alapvető változataival a többnemzetiségű front hadműveleteiben (kandidátusi értekezés). Honvédelem 1972. évi különlkiadás, 82. oldal.

1. Fegyverzeti biztosítás a Nagy Honvédő Háborúban, következtetések a mai, korszerű követelményeknek megfelelő feladatokra

A Nagy Honvédő Háború tapasztalatai bizonyítják, hogy a fegyverzeti biztosítás területén milyen hatalmas tömegű anyagmennyiséget kellett mozgatni és javítani. A szovjet fegyveres erők hadtápjának a Nagy Honvédő Háború alatti működését ismertető kiadvány erről a következőket közli:

„Az anyagi biztosítás területén a legfontosabb jelentősége a működő frontok szükségletei szünet nélküli kielégítésének volt; fegyverekből, harci és szállító technikából, lőszerből, üzemanyagból, élelmiszerből és így tovább. A háború alatt a fegyverzeti szolgálat és a fegyveres erők más hadtápszervei az ipartól átvettek és a rendeletelési helyére eljuttattak több, mint . . . 445 ezer löveget és aknavetőt, 954 ezer géppuskát, 18 millió lövészfegyvert, 600 millió tüzéségi és 21 milliárd lövész lőszer . . . Amikor a lőszerszükségletek soha nem látott méretűek voltak, akkor a frontok biztosítása nagymértékben függött a kilőtt hüvelyek és az üres csomagoló eszközök gyűjtésétől azoknak a raktárakba, ipari üzemekbe való visszajuttatásától.”³

A szovjet hadsereg hadtápjában működő szakszolgálatok erőfeszítéseit más lenyűgöző adatokkal is alátámasztja a hivatkozott történelmi visszaillesztés. A technikai biztosításról szólva meg tudhatjuk, hogy a szovjet hadsereg javító szervei a háború alatt több tízmilliónyi fegyvert és technikai eszközt javítottak meg és juttattak vissza az ellátó szerveken keresztül a csapatoknak. Fegyverzeti anyagból helyreállítottak 300 ezer löveget, 20 millió lövészfegyvert és aknavetőt, 26 ezer sorozatvetőt.

A hadseregek által felhasznált fegyverzeti anyagok arányának változására jellemző, hogy míg az első világháborúban 3,6⁰/₀-ot, a Nagy Honvédő Háborúban 29⁰/₀-ot tett ki a szállított fegyverzet és lőszer az összes anyagmennyiségen belül. Ha figyelembe vesszük azt, hogy a két háborúban jelentősen eltért a hadsereg létszáma és fegyverzete, akkor a két időszakot jellemző arányszám nem fejezi ki kellően a szállított fegyverzeti anyag mennyiségének és súlyának változását.

A Nagy Honvédő Háború óta ismét korszakváltás következett be a technikai fejlődésben. A fegyverzet tűzgyorsóságának növekedése, a sorozatlövő fegyverek egyeduralma, valamint a tűzsűrűség növekvő tendenciája jelentős mértékben növeli a felhasználást és az igénybevételt, ennél fogva lényegesen nagyobb mennyiségek szállítását és javítását igényli nemcsak a fegyverzeti szolgálattól, de a hadtáp más szakszolgálataitól is.

Újabb keletű számvetések és elemzések szerint egy hadsereg hadművelet lőszerszükséglete meghaladja a 30 ezer tonnát.⁴ E hatalmas tömegű lőszer nemcsak szállítani, de tagozatonként átcsoportosítani is szükséges a csapatoknál levő fegyverzethez igazodva, mintegy száz lőszerfajta és típus szerint. Könnyen belátható, hogy nemcsak az ellátás tervezésében, de mind a szállítás, mind a rakodás megszervezésében és végrehajtásában milyen hatalmas időt, energiát és szállító teret igénylő feladatok jelentkeznek.

³ A szovjet fegyveres erők hadtápjának a Nagy Honvédő Háborúban 1941–1945. (MNHF-ség belső kiadványa, 19. oldal.)

⁴ Dr. Kazinczy István: Összefegyvernemi hadsereg első hadműveletének lőszerrel történő biztosítása. S/2300/72. sz. kandidátusi értekezés adatai alapján.

Nem kevésbé bonyolult, a harctevékenységet és a hadtápszervek munkáját egyaránt közvetlenül befolyásoló terület a fegyverzeti technikai biztosítás, amely a javításon, mint alapfeladaton kívül magába foglalja a sérült eszközök gyűjtőhelyekre szállítását, a javítóanyag-ellátást és a dokumentáció biztosítását. Ez utóbbi fontosságáról csupán annyi kitérőt engedjen meg az olvasó, hogy régen kinőttük a puská = fegyver korszakot, amelyben a fegyvermester fejből, praxisból egy-két szerszámmal képes volt javítani. Ma már az infrarányzék-javítás is műszereket, kapcsolási rajzokat igényel, nem beszélve az ennél sokkal bonyolultabb, elektronikával „fűszerezett” eszközeinkről. (Pl.: Szterla, Maljutka, Silka, BM-21.)

Számításba véve a hadsereg egy hadművelete alatt várható veszteségeket, belátható, hogy a javító szervek „kiszolgálásához” igen nagy mennyiségek mozgásáról – vontatásáról, szállításáról – van szó. A mintegy 80 féle, egymástól lényegesen különböző felépítésű, nagyságú, rendeltetésű, önállóan alkalmazott, vagy harcjárművel egybeépített fegyverzeti eszköz javításához a súlyához mérten aránytalanul nagy térfogatú szállítóteret igényel a javítóanyag folyamatos utanszállítása.

E két fő tevékenység, a fegyverzeti anyagi és technikai biztosítás gondjai mellett sem szabad figyelmen kívül hagyni a jelentős anyagkészlet és a vele foglalkozó nem csekély állomány ellátásának, őrzésének-védelmének állandó gondját sem. Csupán ez az egy szakterület – a fegyverzeti biztosítás – a hadtáp erőinek és eszközeinek nagy részét veszi igénybe, amely nemcsak a fegyverzeti szerveket, de a legkülönbözőbb egyéb hadtápszerveket is szünet nélkül „foglalkoztatja” a hadműveletek során.

Talán éppen e sokrétű, komplex tevékenységet magába foglaló feladat adta az ötletet nem egy fegyverzeti szakembernek, miszerint helyes lenne a fegyverzeti anyagi és technikai biztosítás ellátására önálló, komplex szervezetet kialakítani, amely képes a hadtáp más szerveitől függetlenül, a parancsnokok közvetlen alárendeltségében megszervezni és végrehajtani a lőszerbiztosítást és a fegyverzeti anyagjavítást. E nézetek abból a meglehetősen ferde, de nem rosszindulatú hozzáállásból fakadhattak, hogy mivel a hadsereg alapvető eszköze a fegyver, ennek megfelelően a fegyverzeti biztosításnak és az ezt végző szakszolgáltatnak elsőbbséget kell adni más, – de legalább az anyagi és technikai – szolgálatokkal szemben. Az ilyen, még csoportérdeknek sem nevezhető vélemények, törekvések tévedése elsősorban ott van, hogy hibásan rangsorolnak, illetve, hogy egyáltalán rangsorolni próbálnak az egyes szolgálatok között. A második világháború bármelyik hadműveletének tapasztalataiból, továbbá gyakorlataink midegyikéből csak olyan következtetés vonható le, miszerint a csapatok harcának sikere szempontjából egyenlő mértékben fontos bármelyik szaktevékenység, szakszolgáltat. Az előbbi kérdést és a reál illő választ leegyszerűsítve, azt mondhatjuk, hogy ha a fegyverzeti biztosítás annyira komplex tevékenység, hogy a fegyverzeti szolgálat mellé még a hadtáp más szerveinek jelenős részét is igényli, akkor ne az utóbbi nagyot csatoljuk az előbbi kicsihez, hanem éppen fordítva. Ez is „lehetőség”, mégpedig nagyobb hatékonyságot eredményező lehetőség a fegyverzeti biztosításhoz szükséges és egyúttal egységes irányítás alatt működő apparátus kialakítására.

2. A Nagy Honvédő Háború hadtápbiztosítását meghatározó elvek érvényesülése alapszabályzatainkban

A Nagy Honvédő Háború tapasztalatai is bizonyítják a hadtápvezetés centralizációjának szükségességét, figyelembe véve azt, hogy a hadműveleti helyzet gyakori és éles változása, az anyagi eszközök egyenlőtlen fogyása, a raktárak és

a közlekedési hálózat nagyfokú rombolása valamennyi hadtáptagozatban szükségessé tették az anyagi, a javító és a szállító eszközzel való széleskörű manőverezést. A harcoló csapatok szükségleteinek gyors felmérése és kielégítése, valamint a parancsnok átfogó – nemcsak egy-egy szolgálati ágat érintő – tájékoztatásának igénye, a parancsnok elhatározásából adódó anyagi és technikai biztosítási feladatok egységes megszervezése, irányítása szükségessé tette a csapatok hadtápbiztosításának vezetésével kapcsolatos funkciók egyre nagyobb mértékben történő összpontosítását egy vezető hatáskörbe. Ennek az objektív szükségessége már a háború első időszakában felmerült és a felső vezetés döntése alapján a hadtápfőnök feladatkörébe és irányítása alá került a hadtápvezetés, továbbá a közlekedés és a szállítás, a híradás, az őrzés-védelem. A szakszolgálatok vezetői a szakterületükön szükséges biztosítást közvetlenül irányították, de az előbbi alapvető kérdésekben a hadtápfőnök utasításait hajtották végre.

Érdeemes egy keveset elidőzni ennél az utolsó mondatnál, vizsgálva a Harcászati Szabályzat (Ált. 67.) előírásainak tartalmát-értelmét, valamint egyéb szabályzatok ezzel kapcsolódó kiegészítéseit. Az Ált. 67. e témakörre vonatkozó pontjai – csupán ezek lényegét kiemelve – a következőket tartalmazzák:

1. A hadtápot a parancsnok a hadtáphelyettesén keresztül, a technikai biztosítás terén pedig a technikai helyettes útján vezesse. (533. pont.)

2. A törzsfőnök biztosítsa a hadtáphelyettes, a technikai helyettes, a fegyvernemek és szolgálati ágak főnökeinek egybehangolt munkáját és gyakoroljon ellenőrzést a hadtáp munkája felett. (533. pont.)

3. A hadtáphelyettes felelős a hadtáp megszervezéséért, az anyagi eszközök utánszállításáért és a csapatok ellátásáért a neki alárendelt szolgálati ágakra vonatkozóan. (534. pont.)

4. A technikai helyettes, a fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök saját szakterületükön közvetlenül tervezzék-szervezzék az anyagi és technikai biztosítást, jelentsenek a parancsnoknak és a törzsfőnöknek, tájékoztassák a hadtáphelyettest a technikai eszközök állapotáról és az ellátottságról. (535. pont.)

5. Az anyagi biztosítást ellátási áganként kell végrehajtani, az ellátási ágak élén a megfelelő szolgálatiág-vezető áll. (541. pont.)

6. A technikai biztosítás célja az, hogy a fegyverzetet, harckocsikat, gépjárműveket és az egyéb technikai eszközöket állandóan kifogástalan állapotban és harci alkalmazásra készen tartsa, a meghibásodott technikai eszközöket és fegyvereket pedig gyorsan helyreállítsa. A technikai biztosítást közvetlenül a technikai helyettes és a megfelelő szolgálatiág-vezetők tervezzék és szervezzék meg. (545. pont.)

A hadtáp megszervezésének és vezetésének lényeges kérdéseit magában foglaló előírások, jóllehet hadosztály–ezred szintre (tagozatra) vonatkoznak, érvényesek a magasabb tagozatokban is, így alapként szolgálnak a központhadtápp érintett szerveinek együttműködéséhez, az anyagi és technikai biztosítás megszervezéséhez, irányításához, az ezekkel kapcsolatos feladatok végrehajtásához. Úgy gondolom, hogy a mozgó hadtáp és központhadtápp fegyverzeti biztosítással, annak irányításával összefüggő kérdéseinek, problémáinak feltárása megkívánja a csapat- és hadtáppvezetés általános kérdéseinek vizsgálatát, elemzését az erre vonatkozó előírások és meghonosodott gyakorlat tükrében.

A Harcászati Szabályzat 1–6. alatt kiemelt előírásai többszöri értelmezése,

összevetése más szabályzatok ehhez kapcsolódó pontjaival, olyan gondolatot eredményez, hogy egyes előírásokat feltehetően utólag és elnagyolva csatoltak az eredeti szöveghez, mivel a felelősség egyes kérdésekben nem lett egyértelműen körülhatárolva, ebből következően a végrehajtásban együttműködők képzettsége, a helyi szokások kialakulása jelentős eltéréseket eredményez ugyanazon feladatok megoldásában is. E gondolat nemcsak az elmúlt évtizedben lefolytatott, vagy folyamatban levő, a csapat és hadtápvezetés korszerűsítésére irányuló kísérletek kapcsán, de már ezek előtt kialakult gyakorlat ismeretében fogalmazódott meg. Ennek alapja lényegében az 1. alatti előírásból fakad, ugyanis ha *a hadtáp egészének vezetése* a hadtáphelyettesen keresztül történik, akkor *a hadtáp egy részének vezetése* miért egy másik, az előbbivel egyenrangú, annak alá nem rendelt helyettes útján valósul meg.

A téma további clemzése előtt közbevetőleg ki kell térni a „miért” kérdés lényegére. E kérdés állandó ismétlése, lényeges szerepe jellemzi a szervező-elemző szemléletet. A szervezési gyakorlatban kiemelt szerepet játszó helyzetelemzés megköveteli, hogy ne fogadjuk el szentesített eljárások és megmcrevedett formák helyességét addig, amíg azokat a „miért”-re adott válasz nem bizonyítja. A szervezet és a munkafolyamat elemzése kapcsán felmerülő „miért” alapkérdések és a „mit, hogyan” kiegészítő kérdések tömören összefoglalva az alábbiak:

– miért kívánjuk valamely feladat célját elérni, miért szükséges a cél eléréséhez a vizsgált művelet? Vizsgálni kell, hogy mit és hogyan hagyhatunk el részben, vagy egészben;

– miért a jelenlegi helyen történik a feladat végrehajtása? Vizsgálni kell, hogy hol végezhető el ésszerűbben;

– miért a jelenleg kijelölt beosztáshoz kapcsolódik a feladat? Vizsgálni kell, hogy ki végezheti el gyorsabban, pontosabban, hatékonyabban;

– miért a jelenlegi időpontban (időközönként) végzik a feladatot? Vizsgálni kell, hogy mikor lenne ésszerűbb időpontja (sorrendje) a feladat végrehajtásának;

– miért a jelenlegi módon történik a feladat végzése? Vizsgálni kell, hogyan javítható a munkamódszer, mivel fokozható a munka eredményessége.⁵

3. Alárendeltség és felelősség kérdései a szabályzatok előírásai tükrében

Visszatérve a kiinduló gondolatot eredményező 1. előírásra és logikai módszerrel vizsgálva a két egyenrangú, egymás mellé rendelt helyettes és az irányításuk alá rendelt ágazatok, szakterületek helyét, szerepét, együttműködését, láthatjuk, hogy a technikai biztosítás része (eleme) a hadtápbiztosításnak, a technikai biztosítást végző szervek részei (elemei) a hadtápnak, ugyanakkor a részt (egyik elemét) az egészet irányító vezetőnek. Erre vonatkozóan ugyanis az Ált. 67. 532. pontja egyértelműen fogalmaz:

„A csapathadtáp a magasabbegységek, egységek és alegységek állományába tartozó hadtápegységekből és alegységekből, és a náluk levő anyagi eszközkészletekből áll... A hadosztály- (ezred-) hadtáp első lépcsőjébe kerül a harci és különleges gépek javítását és vontatását végző alegységek egy

⁵ Dr. Susánszky János: A szervezés módszertani alapjai. Vezető továbbképző tanfolyamok jegyzetei, 1967. (164. oldal.)

része... A hadtáp második lépcsőjébe... gépjármű és harci technikai anyaggal megrakott gépkocsi szállítóalegységek, valamint a többi javító-vontató alegység... kerül.”

A csapathadtáp utasítás (Htp. 3.) már az alárendeltséget illetően is tartalmaz előírást, tovább bonyolítva a jelenlegi kapcsolatrendszerhez, alárendeltségi (függőségi) viszonyokhoz egyáltalán nem alkalmazkodó meghatározások sorát (3. pont):

„A hadtápegységekhez és -alegységekhez tartoznak: a rakéta-technikai, gépkocsiszállító, javító, egészségügyi egységek és alegységek, raktárak...”

„A javítóegységek és -alegységek rendeltetése a fegyverzet, a harckocsi, a gépjármű és egyéb technikai eszközfajták és anyagok technikai kiszolgálása, javítása és hátraszállítása (vontatása). Ezek a magasabbegység- (egység-)parancsnok technikai helyettesének, illetve az érintett szolgálatiág főnökének alárendeltségébe tartoznak.”

„A raktárak az illetékes szolgálatiág-főnök alárendeltségébe tartoznak. A harci technikai anyagraktár a... műszaki főnök alárendeltségébe tartozik...”

Úgy vélem, az idézetek – hatályos központi rendelkezések! – alapján felmerülő „miért” és „mit, hogyan” kérdésekhez a háborús csapatvezetésben fontos feladatot jelentő helyzetmegítélés és az elhatározás kialakítása során megvalósult jelentési, meghallgatási gyakorlat, az egyes helyettesek és szolgálatiág-főnökök szerepét, súlyát is meghatározza.

A felelősség igen fontos kérdését a 3. alatti megfogalmazás tovább bonyolítja az előbbi idézetekhez viszonyítva. A „neki alárendelt szolgálati ágakra” kitétel nem egyértelműen vonatkoztatható a felelősségi körbe bevont összes feladatra és a kételyt az okozza, hogy az ellátásba beleértendő-e a szállítás, vagy pedig az ellátás a szolgálati ágak részéről az utalvány elkészítésével és a szállítótér igényléssel véget ér. Az Ált. 67. 542. pontja lényegében egyértelműen válaszol:

„Azért, hogy az anyagi eszközök idejében beérkezzenek... a hadtáphelyettes... felelős.”

A Htp. 3. IV. fejezete ezt kiegészíti azzal, hogy az anyagi biztosítás és az utánszállítás kérdései nem is azonos pontban kerülnek tárgyalásra, mintegy dokumentálva azt, hogy a szállítás nemhogy az ellátásnak, de az anyagi biztosításnak sem része. Az ellátási ágak feladatainak részletezésére vonatkozó előírások (94–125. pontok) csak azt állapítják meg, hogy ezeket melyik szolgálatiág-főnök irányítja. E tekintetben a páncélos és gépjármű anyagellátást a technikai helyettes vezetése alá rendeli. Hasonló helyzet olvasható ki a Htp. 3. technikai biztosításra vonatkozó részében is (150. pont), ahol a technikai helyettes a gépjárműveket illetően, más eszközre pedig a megfelelő fegyvernemi és szolgálatiág-főnök szervezi meg a technikai biztosítást.

A felelősség kérdésének vizsgálatához kiinduló pontként választott 3. megfogalmazáshoz kapcsolódó egyéb előírások sem oldják fel egyértelműen ezt a problémát. A gyakorlat ugyanis ismert, hogy a hadtáp megszervezése, beleértve a szállítás és a technikai biztosítás megszervezését is, minden anyagra és szolgálati ágra érvényesen a hadtáphelyettes hatáskörébe tartozik, ennél fogva az Ált. 67.

534. pontjában kérdéses a „neki alárendelt szolgálati ágakra vonatkozóan” kifejezés feltehetően egy utólag odaragasztott kiegészítés, mintegy megerősítve más parancsnokhelyettes és önálló (parancsnok közvetlen) szolgálati ágak szükségességét, létjogosultságát. Erősíti ezt a felvetést az is, hogy egyetlen más, a hadtápbiztosítás részfeladatait „irányító”, „tervező-szervező” szolgálatiág-főnökre, vagy a technikai helyettesre vonatkozó előírásban sem az Ált. 67., sem a Htp. 3., de a Tábori Törzsszolgálati Utasítás (Ált. 7.) sem használja a „felelősség” egyértelmű, meg nem kerülhető fogalmát. Igaz, hogy az „irányítja”, „vezeti”, „tervezi-szervezi” kifejezések magyarázhatók úgy is, hogy azok magukba foglalják a felelőséget is, de ha így van, akkor miért szükséges ezt külön kiemelni a hadtáphelyettes esetében, és miért nem a többiek vonatkozásában.

Az „anyagi” és „technikai” szolgálatok különállásának és irányításának kérdései

A *technikai biztosítás* irányításának külön parancsnokhelyettes hatáskörbe adása – lásd az 1. meghatározást –, valamint a 4. megfogalmazásnak az a része, hogy „saját szakterületükön közvetlenül tervezék-szervezzék az anyagi és technikai biztosítást”, két gondolat-irányzatot alakított ki. Az egyik abból a téves érvelésből táplálkozik, hogy ha a technikai biztosítást a technikai helyettes irányítja, akkor – nyilvánvalóan – az anyagi biztosítás a hadtáphelyettesé, ettől pedig már egy lépés a szolgálati ágak és a fegyvernemek anyagi és technikai szerveinek „elosztása”, két parancsnokhelyettes alárendeltségébe utalása. Hogy melyiket hová, az is szinte adódik abból, hogy a hadtáphelyettesnek amúgyis alá van rendelve öt szolgálati ág, akkor „legyen” ez az anyagi biztosítás, míg a többi szóbajöhető szervet, amelyek a technikát kezelik, rendeljék alá a technikai helyettesnek és végezzék a technikai biztosítást.

E nagyvonalú és „kézenfekvő” megoldást kissé zavarja azonban a 4. megfogalmazás első része, amelyből kiderül – és a valóság is ennek felel meg –, hogy a „technikai” szerveknél nemcsak technikai biztosítással, de anyagi biztosítással is, ehhez hasonló pedig az előbbieknél szerinti „anyagi” szolgálati ágaknál sem kizárólag anyagi biztosítással, de technikai biztosítással is kell foglalkozni. Nem beszélve az egészségügyi szolgálatról, amelynek területén a két biztosítási ág összefonódik az élő ember „technikai biztosításával,” ha a gyógyító tevékenységet a javítás analógiájára szabad e fogalomkörrel kapcsolatba hozni. A hivatkozott 4. megfogalmazás elmélyült elemzése alakítja ki a másik gondolat-irányzatot, amely szerint a hadtápbiztosításban részt vevő szolgálati ágakat nem lehet egyértelműen az anyagi és technikai biztosítás szerint osztályozni. A szabályzat e szövegéből ugyan lehet arra következtetni, hogy a technikai helyettes, a fegyvernemi és szolgálatiág-főnökök együttes felsorolása nem éppen azt akarja-e jelenteni, hogy a „nem hadtápos” szakterületeket illetően a technikai helyettes irányításával tervezék-szervezzék az anyagi és technikai biztosítást, lehetőséget adva ezzel a „hadtápszolgálat” (élm., ruh., eü., közl.) mellett egységes technikai szolgálat kialakítására. E felvetést nem zavarja a fegyvernemi főnökökre utalás, miután nyilvánvalóan a hadművelési-harcászati feladatok mellett anyagi és technikai biztosítást is ellátó fegyvernemekre (mű., hír., rep., vv.) gondol a szabályzat. Ez utóbbi megoldásra találunk már több szervezési példát, kísérlet alatt állót és megvalósítottat egyaránt.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni a hivatkozott szabályzatok előírásait, hanem, hogy fel sem tételezzük a tiszta profilú szolgálati ágakat, amelyek vagy csak

anyagi, vagy csak technikai biztosítást végeznének, mint ahogy a valóságban sem vezetne helyes eredményre egy olyan szétválasztás, ahol ugyanazon anyagcsoport (anyagnem) anyagi és technikai biztosítását különálló, más alárendeltségbe tartozó apparátus végezné. A különálló hadtáp és technikai szolgálatok kialakítása más oldalról teremtene nehézségeket az egységes irányítást igénylő hadtápbiztosításban. Egyértelmű ugyanis, hogy a szállítás a hadtápfőnök hatáskörébe tartozik, így pedig, ha egyes szolgálati ágak más parancsnokhelyettes alárendeltségében végzik az anyagi biztosítással összefüggő feladataikat, fontossági és sürgősségi kérdésekből fakadó ellentéteket szülhet a szállításoknál jelentkező, vagy feltételezett mellőzés, amelynek egyébként soha nem személyi, szubjektív, hanem tárgyi okai vannak, az, hogy nincs elég eszköz, rombolt az útvonal, vagy éppenséggel nem érkezett be a továbbszállításra tervezett anyag.